

Ja og neyðing

Niðurstøða á fundi hjá »Barnakonu«:

Serdeild og ambulatorium fyri neyðini

1. september skipaði Kvinnufelagssamskipan Føroya fyrri fundi í Mettustovu við luttøku av politikarum, læknum og yvirlæknum frá landssjúkrahúsinum, umboð fyri heilsu- og sjúkrastýrið og ymskum feløgum. Endamálið við fundinum var at fáa eina greiða støðu viðv., eini serdeild í kvinnusjúkum og burðarhjálp við ambulatorium á landssjúkrahúsinum. Av hesi orsök hevur felagið Barnakona, ið er brúkarafelag fyri barnakonur og foreldur við smáum børnum, hildið tveir fundir við evnum, sum eru knýtt á hesum máli. Hetta mál hevur verið nógv framtíðin seinastu tíðina – serliga í samband við figgjarglógina, og er tað avgjort at fegnast um, at fyrsta starvið sum yvirlækni í

kvinnusjúkum og burðarhjálp í føroyum er vordíð jattað.

Fyrsti fundur um hetta mál varð hildin 29. okt. og var heitið »Er tørvur á eini serdeild í kvinnusjúkum og burðarhjálp á Landssjúkrahúsinum?« Á hesum fundi luttóku umboð fyri jarðamóðurnar, sjúkrastýrið og KSF.

Næsti fundur: 26. nov. skipaði Barnakona fyrri fundi á býarbókasavninum við evninum »Leikluturin hjá kommunulæknanum«. Hesi fundur varð hildin m.a. fyri at lýsa hvussu vantandi serdeildin við ambulatorium ávirkar arbeiðið hjá kommunulæknum og heilsuræktina hjá kvinnum annars.

Kristianna Nordendal, kommunulækni, luttók á fundinum, og hon gav eina

sera greiða og skilganga frágreiðing um kanningar av barnakonum. Harumframt tosaði hon um fyrirbyggjandi kanningar og viðgerð av kvinnusjúkum í ymskum tíðarskeiðum í livinum hjá kvinnuni v.m.

M.a. kom upp á tal hvønn týðning eitt ambulatorium hevur fyri kanningar av barnakonum. Her nevndi Kristianna Nordendal, at tað var ein lætti, tá ið tað bar til at kunna seta seg í samband við serlæknan, um hevði illgruna um, at okkurt ikki var, sum tað skuldi, t.v.s. at tað avgjort er ein fyrirmyndur við einum ambulatorium, sum kommunulækni hevur møguleika fyri at seta seg í samband við og ávísar til; hesin møguleiki er ikki til staðar í dag, tí ambulatorið á Landssjúkrahúsinum,

sum hevur virkað í 3 ár, sum kunnugt hevur ligið stilt síðani Turið Holm gavst.

Ikki opið ambulatorium

Eitt ambulatorium, sum kvinnurnar verða ávistar til av kommunulæknanum, er avgjort at fyrirtrekkja, segði Kristianna, sum av egnum royndum kennir til tey stóru opnu ambulatoriini í útlandum, og tey eru sera ópersónlig við skiftandi læknum fyri hvørja vitjan, og oftast er tað ein serlækni til staðar á ambulatoriinum. Har er tað vanligt, at allar barnakonukanningar verða gjørdar á ambulatorium, og hetta ger, at kommunulæknarnir á staðnum yvirheva ikki hava nakað samband við barnakonurnar, og hetta sakna teir. At fara so langt sum til at hava eitt sonevnt opið ambulatorium, helt Kristianna vera synd fyri bæði lækna- og barnakonur, so har mælti hon til, at barnakonum ambulatorið aftur fekk at virka við einum serlækna og varð skipað gjøgnum ávísing frá kommunulæknanum.

Meira rutinu

Tað er ein stór hjálp hjá kommunulæknanum, ið hevur so nógv øki at taka sær av, at kunna ráðfæra seg við ein serlækna, segði Kristianna, tí ein erlækni er meira rutineraður á sín um øki og hevur eitt stórt statistiskt material til at halda seg til. Tá hetta ikki ber til í dag, so er ein ofta noyddur til at innleggja kvinnurnar, og tað er bæði trupult og dyrt fyri samfelagið. Harumframt er long biðitíð til serlæknan, so hetta er ein stóða, ið ger

kvinnuna ótrygga, tí hon fær als ikki tað, hon hevur krav upp á.

Antikonseptión

Nógv tjak var á fundinum, og fram kom eisini, at í skúlalógini er eingin tími settur av til noring, so tað er upp til tann einstaka læraran, hvussu nógv verður gjørt burtúr undirvísingini á hesum øki. Fólk vóru samd um, at tað átti at verði ein upplýsandi stovnur, ið tók sær av antikonseptión; hetta kundi eitt ambulatorium evt. tikið sær av. Heldur ikki skúlalækni ger nakað við hetta erkvísna mál. Og abort er enn eitt tabuevni, ið ikki verður sakliga viðgjørt í skúlunum, og sum heild er allar hesin problematikurin ikki tikin fram frá politikari síðu. Hetta er ein trupul stóða – eisini fyri læknan.

Tá ið kvinnan hevur átt, er eisini av stórum týðningi, at upplýst verður fyri henni um antikonseptión, tí tað er ávíst, at tað tekur 2 ár hjá kvinnuni at koma seg aftaná føðingina – bæði fysiskt og psykiskt.

Sleppa undan

biðitíð

Fyrirbyggjandi kanningar fyri kvinnusjúkum verða gjørdar hjá kommunulæknanum við kyknuroynd. Eru tað onnur ting, tað snýr seg um – knyklar, bløðingar v.m., so má kvinnan innleggjast. Var eitt virkið ambulatorium, so hevði viðgerð kunnað verið gjørd ambulat, t.v.s. skjótari fyri kvinnuna og bilgari fyri samfelagið, og ein hevði sloppið undan tí longu biðitíðini hjá serlæknanum.

Hormonviðgerð

Um ring yvirgangsár hjá kvinnum, segði Kristianna, at hetta má viðgerast við hormonum, og tað er ein viðgerð, ið sum oftast hjálpir. AT viðgera fyri slíkt er fyrst og fremst ein spurningur um livskvalitet hjá kvinnuni; hormonviðger styrkir slímhinnurnar í øllum kroppinum, serliga í undirlivinum, og mótvirkar avkálking av beinagrindini, sum er sera pinufult, og tað mótvirkar 100% hitatúr, men hjálpir ikki altíð á psykisku stöðuna.

Serútbúgv við fólk

Viðv. eini serdeild fyri kvinnusjúkum og burðarhjálp á Landssjúkrahúsinum, segði Kristianna Nordendal, at stovnssetan av eini serdeild avgjort er fyri neyðini, og tann stóri fyrirmyndin er, at øll starvsfólkini á deildini eru serútbúgv. Vælútbúgv við starvsfólk er eisini at hava stóran týðning fyri kvinnur, ið hava átt, eitt nú í samband við bróstageving, sum starvsfólkid kann veita stuðul viðv., upplýsa og motivera mammuna, so hon ikki gevur upp alt ov skjótt. Eisini kunnu tey fáa hana at skilja, hvussu stóran týðning bróstageving hevur fyri barnið.

Ov stór

Ein vansi er kortini við at hava ambulatorium, og tað er, at tey oftast vaksa seg óneyðuga stór, m.a. av teirri orsök, at óneyðugar eftirkanningar verða settar til á ambulatorium. Hetta virkar til, at sambandið millum sjúkling og lækna (kommunulækna – primerlækna) vinnar. Og so kann spurningurin taka seg upp um, hvar kennir endaliga ábyrgdina av sjúklinginum.

skeivt við at henda. Alt gott um betraði samferðsluviðurskipti, men hvi skulu tey, ið sjóvegis mugu rokka meginøkini, gjalda stórar peningaupphæddir hvørja ferð tey nýta samferðsluagóðar, meðan tey, ið fáa fast samband millum oyggjar, ella berghol gjøgnum fjøll og hamrar als ikki gjalda nakað fyri at koyra tvørturum og liggjøgnum.

Antin skulu øll ferðast fyri onki, ella skulu øll gjalda fyri at nýta teir broyttu og betraðu ferðamøguleikarnar.

Ferjulegur og samferðsluhavnir verða bygdar kring landið. Men her krevja lögting og landsstyri, at kommunurnar skulu gjalda sín bróðurpart, su mi lóguni er 35% av kostnaðinum.

Eftir minari meting er hetta eitt annað gott dømi um, hvussu lögtingsum-

boð okkara lemja bygdinrar figgjarglaga, í liggja soleiðis fyri, at samferðsluhavn skal gerast í teirra øki. Orðið samferðsla umfatar ikki bert tað, ið hevur við gjøgnumgangandi bilferðslu at gera, men so sanniliga eisini ferðing á sjónum, men ein skuldi ikki trúð, at so var.

Landsplanlegging

Ein loysn á øllum hesum órættvisi og misjavna hevði verið ein landsplanlegging á hægri støði, ið m.a. miðjar imóti at fordeila tær almennu iløgurnar runt um í landinum eftir ávísam festum rammum.

Fyri nøkrum døgum síðani legði Tórshavnar býráð eina framtíðarætlan fyri útbygging í Suður-Streymoy fyri almennin, og eftir teirra

meting skulu meira enn helmingurin av Føroya fólkum búgva innan ár 2010, og við teirri vælvild ið politikarar runt um í landinum visa Havnini, so verður hetta dapra framtíðarútlit als ikki av leið.

Politikarar runt um landið, fáid eina vend í orðið bygdamenning, sum í dag bert er at kalla ein lættisoppur, ið ongan góðan eigur.

Lát ikki orðið fara í søguna, tí við verandi gongd í samfelagnum, so kemur Suður-Streymoy at hava meirlutan í tinginum um 20-30 ár, og tað er ov seint. Bygdamenning hoyrir ikki bert røðuni til uppundir lögtingsval?

Karmal Olsen
bygdarráðslimur
í Vestmanna

